

ÚSTAVNÝ SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hlavná 110, 042 65 Košice 1

P. O. Box E – 35

PREHEAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie III./2019
Plénum

Nález:

spisová značka	PL. ÚS 5/2017
populárny názov	verbálne nenávistné trestné činy
sudca spravodajca	Lajos Mészáros
druh konania	konanie o súlade právnych predpisov
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	Nález - Nález
dátum rozhodnutia	09.01.2019
dotknuté články ústavy a medzinárodných zmlúv	Ústava Slovenskej republiky čl. 49 Ústava Slovenskej republiky čl. 1 ods. 1 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 10 Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 7 Ústava Slovenskej republiky čl. 26 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky čl. 26 ods. 4 zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov § 421 ods. 1 zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov § 423 ods. 1 písm. b zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov § 422 ods. 1 zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov § 424 ods. 1
analytická právna veta	Posolstvom nálezu môže byť nutnosť koncepcnej práce pri novelách Trestného zákona a zdržanlivosť k trestnoprávnej represii. Nález naznačuje, že je potrebné uvažovať aj o subtilnejších formách reakcie na nenávisť. V niektorých krajinách sú tieto skutky v režime súkromnožalobných deliktov s účasťou občianskych združení. Ústavný súd je v prípade podaných ústavných sťažností pripravený kultivovať skutkové podstaty nenávistných trestných činov. Pri výklade ustanovení § 421, § 422, § 423 a § 424 Trestného zákona je vo vzťahu k § 10 ods. 2 Trestného zákona potrebné zohľadniť, či skutky narušujú verejný poriadok alebo smerujú k vzbudzovaniu násillia.
skutkový stav a základné fakty	V návrhu skupina poslancov v podstate namieta ústavný nesúlad časti „protiextrémistickej“ novely Trestného zákona, ktorou sa kriminalizuje nielen nenávistný prejav proti rasovej, etnickej, národnostnej a náboženskej skupine, ale aj nenávistný prejav proti „inej“ bližšie nedefinovanej podobnej skupine, a to so slobodou prejavu a so zásadou nullum crimen sine lege s tým, že jedným z hlavných argumentov je neurčitosť a vágnosť týchto ustanovení. Zároveň navrhovatelia namietajú, že politické presvedčenie ako dôvod na trestný čin hanobenia presvedčenia a podnecovania k nenávisti je ústavne nesúladný so slobodou prejavu.
z odôvodnenia	V širšom zmysle je podstatou veci posúdiť, či na jednej strane mohla národná rada ústavne súladne prostredníctvom napadnutých ustanovení Trestného zákona

demokraticky demonštrovať snahu o potieranie nenávistného prejavu s tým, že na druhej strane to znamená rozšírenie kriminalizácie a zásah do slobody prejavu.

Rozhodovanie o verbálnych nenávistných trestných činoch je veľmi delikátne. Pri krádeži je vec jasná. V podstate nie je čo ústavne vyvažovať. Ale pri nenávistných trestných činoch sú v hre tak vysoké hodnoty ako sloboda prejavu na jednej strane a spoločenská kohézia, resp. spoločnosť štátu vôbec. Nenávistné trestné činy sú jediné právne normy, v ktorých môže byť trestaný názor často nezmyselný, ba hlúpy, ale názor (porov.: MAREK, T. Delikty na cti podľa súčasného práva. In: Acta Iuridica Olomucensia. 2013, Vol. 8, Supplementum na tému: Ochrana cti – aspekty teoretické, praktické a historické, s. 137.). Celú aktuálnu situáciu ešte komplikuje špecifické prostredie internetu. Akékoľvek rozhodnutie ústavného súdu nemôže byť spoločensky ideálne, pretože oslabuje jednu z cenných ústavných hodnôt.

Predmetom konania sú časti štyroch skutkových podstát Trestného zákona. Tieto skutkové podstaty možno rozdeliť do dvoch dvojíc. (i) Trestná činnosť z prvej dvojice skutkových podstát (§ 421 Trestného zákona – založenie, podpora a propagácia hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd, § 422 Trestného zákona – prejav sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd) nesmeruje priamo proti identite chránených osôb, ale spočíva v podpore myšlienok, ktoré proti takejto identite smerujú. V tejto dvojici namietajú navrhovatelia rozšírenie explicitne vymenovaných skupín osôb, proti ktorým má smerovať ideológia „závadového“ hnutia, o skupiny, ktoré nie sú doslovne definované. (ii) V druhej dvojici skutkových podstát (§ 423 Trestného zákona – hanobenie národa, rasy a presvedčenia, § 424 Trestného zákona – podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti) ide o trestnosť činov smerujúcich priamo proti vymenovaným skupinám. V tejto dvojici navrhovatelia namietajú tú skutočnosť, že skupiny chránené pred nenávisťou boli rozšírené o osoby definované ich politickým presvedčením.

§ 421 Trestného zákona – podpora a propagácia

V pôvodnom znení nového Trestného zákona z roku 2005 neobsahovala skutková podstata podporu a propagáciu takých skupín, ktoré hlásajú diskriminačnú nenávisť, ale na druhej strane obsahovala kritérium násillia. Podľa vtedajšieho znenia § 421 Trestného zákona kto podporuje lebo propaguje skupinu osôb, ktorá násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

Aktuálne znenie, ktorého súčasťou je napadnutá časť ustanovenia, bolo novelou z roku 2016 rozšírené o kritérium skupín hlásajúcich rasovú, etnickú, národnostnú alebo náboženskú nenávisť, avšak už bez kritéria násillia, taktiež bolo rozšírené o návrhom namietanú nenávisť voči inej skupine osôb. Podľa § 421 ods. 1 Trestného zákona kto založí, podporuje alebo propaguje skupinu, hnutie alebo ideológiu, ktorá smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, alebo ktoré hlása rasovú, etnickú, národnostnú alebo náboženskú nenávisť alebo nenávisť voči inej skupine osôb, alebo kto propaguje skupinu, hnutie alebo ideológiu, ktorá v inulosti smerovala k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

§ 422 Trestného zákona – prejavovanie sympatií

V pôvodnom znení nového Trestného zákona z roku 2005 bola druhá skutková podstata tiež koncipovaná stručnejšie. Podľa § 422 ods. 1 Trestného zákona z roku 2005 kto verejne, najmä používaním zástav, odznakov, rovnosiat a hesiel, prejavuje sympatie k hnutiam, ktoré násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potláčaniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Aktuálne znenie, ktorého súčasťou je napadnutá časť ustanovenia, bolo novelou

z roku 2016 rozšírené o kritérium skupín hlásajúcich rasovú, etnickú, národnostnú alebo náboženskú nenávisť, avšak už bez kritéria násilia a taktiež bolo rozšírené o návrhom namietanú nenávisť voči inej skupine osôb. Podľa § 422 ods. 1 Trestného zákona z roku 2005 kto verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom, najmä používaním zástav, odznakov, rovnošiat alebo hesiel, prejavuje sympatie k skupine, hnutiu alebo ideológii, ktorá smeruje alebo v minulosti smerovala k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, alebo ktorá hlása rasovú, etnickú, národnostnú, náboženskú nenávisť alebo nenávisť voči inej skupine osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 423 Trestného zákona – hanobenie

Pôvodné znenie ustanovenia § 423 ods. 1 Trestného zákona [„Kto verejne hanobí a) niektorý národ, jeho jazyk, niektorú rasu alebo etnickú skupinu alebo b) skupinu osôb pre jeho vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“] bolo rozšírené o nové, resp. reformulované explicitné diskriminačné dôvody. Tie potom boli doplnené napadnutou novelou o politické presvedčenie. Možno doplniť, že Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien navrhol doplniť diskriminačné dôvody o sexuálnu orientáciu, ale tento návrh Ústavnoprávny výbor Národnej rady Slovenskej republiky ako výbor gestorský neschválil. Podľa aktuálneho znenia § 423 ods. 1 Trestného zákona tak platí, že kto verejne hanobí a) niektorý národ, jeho jazyk, niektorú rasu alebo etnickú skupinu, alebo b) skupinu osôb alebo jednotlivca pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, politické presvedčenie, náboženské vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania.

§ 424 Trestného zákona – podnecovanie

Podľa pôvodného znenia § 424 ods. 1 Trestného zákona kto verejne a) sa vyhráza jednotlivcovi alebo skupine osôb pre ich príslušnosť k niektorému národu, národnosti, rase alebo etnickej skupine alebo pre ich farbu pleti, obmedzovaním ich práv a slobôd alebo kto takéto obmedzenie vykonal, alebo b) podnecuje k obmedzovaniu práv a slobôd niektorého národa, národnosti, rasy alebo etnickej skupiny, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky. Aktuálne § 424 ods. 1 Trestného zákona znie takto: Kto verejne podnecuje k násiliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich skutočnú alebo domnelú príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine, pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie, náboženské vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, alebo verejne podnecuje k obmedzovaniu ich práv a slobôd, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Ak je zásah do základných práv a slobôd bez právneho základu alebo je v tomto zmysle svojvoľný, arbitrárny, tak ide o porušenie obmedzovaného základného práva a už nemá žiaden význam ďalšie vyvažovanie (pomerovanie) v rámci princípu proporcionality. Zmyslom podmienky zákonnosti zásahu je zabrániť verejnej moci v arbitrárnom, prípadne diskriminačnom konaní a umožniť jednotlivcom, aby mali riadnu možnosť vedieť, čo je zakázané. Z uvedeného vyplýva požiadavka, aby zákony obmedzujúce základné práva a slobody boli prístupné a dostatočne presné a predvídateľné [Sunday Times v. The United Kingdom (No. 1), sťažnosť č. 6538/74, rozsudok z 26. 4. 1979, bod 46 a nasl.]. Náš ústavný text na viacerých miestach explicitne vyžaduje zákonnú oporu pre zásahy do zákonných slobôd (čl. 13 ods. 2 ústavy). Trestné právo je natoľko citlivé z hľadiska ľudskoprávneho, že pre neho nestačia všeobecnejšie ústavné požiadavky na legalitu, ale stanovuje ešte raz a osobitne v čl. 49 zásadu *nullum crimen sine lege*.

Štát prostredníctvom dotknutých skutkových podstát reguluje a trestá niektoré prejavy. Sloboda prejavu je veľmi širokou, ale obmedziteľnou slobodou, a preto

je potrebné prostredníctvom testu proporcionality vyplývajúceho z čl. 13 a čl. 26 ústavy preskúmať, či rozšírenie skutkových podstatí je akceptovateľné z hľadiska referenčných kritérií, a teda pripadá do úvahy:

- (1) Posúdenie, či preskúmaná norma, konanie spadá pod rozsah (scope, ambit) základného práva, s ktorým je namietaný jej nesúlad.
- (2) Posúdenie, či namietaným ustanovením dochádza k zásahu (interference) do daného základného práva.
- (3) Posúdenie, či je daný zásah v súlade so zákonom (lawfulness) – test legality.
- (4) Ak sú v danom poradí splnené predchádzajúce kroky, nasleduje ďalej posúdenie princípom proporcionality, ktorý je klasicky založený na troch krokoch (zjednodušene – vhodnosť, nevyhnutnosť a vyvažovanie/pomerovanie základného práva a hodnoty cieľa).

- test legality časti ustanovenia „inej skupiny osôb“ v § 421 a § 422 Trestného zákona

Výsledkom aplikovaného testu legality dospel ústavný súd k záveru, že napadnuté ustanovenie nateraz neobstojí z hľadiska princípu legality, pretože prináša do skutkovej podstaty viac otázok, než unesú ústavné kritériá na Trestný zákon. Z týchto dôvodov je napadnutá časť ustanovení § 421 a § 422 Trestného zákona nesúladná pre svoju otvorenosť s princípom legality, pretože sloboda prejavu nemôže byť obmedzená tak neurčito a trestný čin nemôže byť formulovaný tak otvorene a štát musí mať riadny titul na zásahy do slobôd a občania musí mať jasne stanovené povinnosti. Ide teda o nedodržanie princípu legality, a to z perspektívy slobody prejavu (čl. 26 ods. 4 ústavy), z perspektívy trestného práva (čl. 49 ústavy) a napokon z perspektívy právneho štátu (čl. 1 ods. 1 ústavy), pretože legalita je oporným bodom právneho štátu. Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd rozhodol tak, že Ustanovenie § 421 ods. 1 Trestného zákona v časti „alebo nenávisť voči inej skupine osôb“ a ustanovenie § 422 ods. 1 Trestného zákona v časti „alebo nenávisť voči inej skupine osôb“ nie je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 26 ods. 4 a čl. 49 Ústavy Slovenskej republiky.

Článok 7 dohovoru sa vzťahuje predovšetkým na časovú pôsobnosť a prísnosť Trestného zákona a čl. 10 dohovoru je aplikovaný najmä na individuálne vzťahy, preto ústavný súd už nepovažoval za potrebné uvádzať ďalšie právne dôvody a posudzovať ďalšie námietky navrhovateľov smerujúce k vysloveniu uvedených častí zákona s označenými článkami dohovoru. Z tohto dôvodu ústavný súd nevyhovел návrhu voči týmto referenčným normám.

- kritérium politického presvedčenia

Ústavný súd hľadal záchytné body k spresneniu pojmu politické presvedčenie. Právny poriadok okrem ústavy aplikuje politické presvedčenie v zákonoch, ktoré upravujú vzťah našich autorít k osobám, ktoré sú v moci našich úradov a rozhoduje sa o ich nútenom odchode do zahraničia. Priamo Trestný zákon v § 65 zakazuje udeliť trest vyhodenia páchatelovi, ak má byť vyhostený do štátu, v ktorom by bola ohrozená jeho osobná sloboda z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie. Podobne zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v ustanovení § 81 (prekážky administratívneho vyhodenia) zakazuje administratívne vyhodenie cudzinca do štátu, v ktorom by bol ohrozený jeho život z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie.

Osobitnú pozornosť si zaslúži zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o azyle“). Podľa § 19a ods. 4 písm. d) zákona o azyle ministerstvo pri posudzovaní dôvodov prenasledovania vychádza z toho, že politické názory zahŕňajú najmä zastávanie názorov, myšlienok alebo presvedčenia o možných pôvodcoch prenasledovania a ich politikách alebo postupoch bez ohľadu na to, či žiadateľ

podľa týchto názorov, myšlienok alebo presvedčenia konal. V danom prípade ide o trasponovanú smernicu. Podľa čl. 10 ods. 1 písm. e) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany pojem politického názoru bude zahŕňať najmä zastávanie určitého názoru, filozofie alebo náboženského presvedčenia v záležitosti spojenej s prípadnými aktérmi prenasledovania uvedenými v čl. 6 a ich politikami alebo metódami bez ohľadu na to, či tento žiadateľ uplatňoval tento názor, filozofiu alebo náboženské presvedčenie.

Z poznatkov z utečeneckého a azylového práva teda vyplýva, že politické presvedčenie (jednotlivca) sa spravidla chráni pred štátom, resp. pred aktérmi spriaznenými s mocou, a to spravidla voči krajinám s autoritatívnym politickým usporiadaním. Ide teda o politické, resp. akékoľvek svetonázorové pozície, kde dochádza k štrukturálnemu napätiu medzi jednotlivcom a mocou. Z uvedeného vyplýva, že politické presvedčenie v klasickom zmysle je aktivované voči krajine, kde je sporné fungovanie demokratického a právneho štátu. Je tak na zákonodarcovi, aby zvážil, či je u nás potrebná takáto ochrana aj na vnútroštátnej úrovni. Z judikatúry ESĽP vyplýva, že práve moc môže aplikovať tieto skutkové podstaty proti oponentom (Stomakhin v. Rusko, sťažnosť č. 52273/07, rozsudok z 9. 5. 2018).

- test legality ustanovenia § 424 Trestného zákona

Skutková podstata podnecovania prekonala najkomplikovanejší vývoj. Po novele z roku 2009 bolo na základe snahy o elimináciu kyberkriminality z jej „návetia“ odstránené kritérium verejnosti, pričom len z dôvodovej správy sa mohlo odvodiť, že zmyslom novely je vojsť do kyberpriestoru. Následne v roku 2016 boli diskriminačné dôvody rozšírené o sexuálnu orientáciu a politické presvedčenie, avšak s návratom kritéria verejnosti. Nie je jasné, čo má byť výsledkom novely, či sa vrátiť späť z kyberpriestoru, pre ktorý boli pôvodne rozšírené niektoré diskriminačné kritériá, alebo nie. Pre túto skutkovú podstatu platí všetko, čo bolo uvedené vo vzťahu k skutkovým podstatám § 421 a § 422 Trestného zákona. Preskúmaná podstata jediná pozná aj kritérium násillia. Ústavný súd zvažoval ponechať kritérium politického presvedčenia, ale len vo vzťahu k podnecovaniu k násilliu, ale vzhľadom na výrokovú kultúru to nie je možné a pre trestné právo by to nebolo účelné.

- test legality ustanovenia § 423 Trestného zákona

Trestný čin hanobenia je najklasickejší z preskúmanej skupiny. Vzniká tu obava o demotiváciu k politickej diskusii z hľadiska čl. 31 ústavy, zvlášť ak tu nie je náznak prítomnosti tendencie k porušovaniu verejného poriadku či násilliu. Nanovo e potrebné ju premyslieť vzhľadom na to, že aj dnes prichádzajú impulzy k uvažovaniu „my - oni“ z verejného priestoru. Z tohto dôvodu je aj tu dôvod na vyhovieie návrhu. Z týchto dôvodov je napadnutá časť ustanovenia § 423 a § 424 Trestného zákona nesúladná s princípom legality, ktorého súčasťou je aj kvalita právnej normy v zmysle stability trestnoprávných noriem a nechaotického vzťahu medzi medzinárodnými trestnoprávnymi záväzkami a vnútroštátnou trestnou politikou. Napadnutá časť ustanovenia § 423 a § 424 Trestného zákona teda nespĺňa požiadavky na kvalitu zákona obmedzujúceho slobodu prejavu (čl. 26 ods. 4 ústavy), čo zároveň znamená nesplnenie štandardov právneho štátu platných pre férovú normotvorbu (čl. 1 ods. 1 ústavy). Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd rozhodol tak, že ustanovenie § 423 ods. 1 písm. b) Trestného zákona v časti „politické presvedčenie“ a ustanovenie § 424 ods. 1 Trestného zákona v časti „politické presvedčenie“ n i e j e v súlade s čl. 26 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

Ako to už bolo uvedené, čl. 10 dohovoru je aplikovaný najmä na individuálne vzťahy, preto ústavný súd už nepovažoval za potrebné uvádzať ďalšie právne

	<p>dôvody a posudzovať ďalšie námietky navrhovateľov smerujúce k vysloveniu uvedených častí zákona s označenými článkami dohovoru. Z tohto dôvodu ústavný súd nevyhovel návrhu voči tejto referenčnej norme. Výrok o nevyhovení taktiež absorbuje procesné návrhy skupiny poslancov podané v priebehu konania.</p> <p>Ústavný súd vníma pozitívnu snahu národnej rady a vlády reagovať na prejavy nenávisti, a to vrátane symbolickej funkcie práva. Musí však opäť pripomenúť, že preskúmaval len súčasti skutkových podstat. Na druhej strane sa nemohol vyhnúť úvahám o podstate posudzovania ústavnosti nenávistných prejavov. Posolstvom nálezu môže byť nutnosť koncepcnej práce pri novelách Trestného zákona a zdržanlivosť k trestnoprávnej represii. Nález naznačuje, že je potrebné uvažovať aj o subtilnejších formách reakcie na nenávisť. V niektorých krajinách sú tieto skutky v režime súkromnožalobných deliktov s účasťou občianskych združení. Ústavný súd je v prípade podaných ústavných sťažností pripravený kultivovať skutkové podstaty nenávistných trestných činov. Pri výklade ustanovení § 421, § 422, § 423 a § 424 Trestného zákona je vo vzťahu k § 10 ods. 2 Trestného zákona potrebné zohľadniť, či skutky narušujú verejný poriadok alebo smerujú k vzbudzovaniu násilia.</p>
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESLP a iných súdov	ESLP: Sunday Times v. The United Kingdom (No. 1), sťažnosť č. 6538/74, rozsudok z 26. 4. 1979, bod 46 a nasl.; Stomakhin v. Rusko, sťažnosť č. 52273/07, rozsudok z 9. 5. 2018;
súvisiace právne predpisy	
klúčové slová	trestný čin test proporcionality práva a slobody – politické-sloboda prejavu a právo na informácie legalita práva a slobody – právo na súdnu a inú právnu ochranu-zásada nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege zákaz propagácie fašizmu a rasizmu

spisová značka	PL. ÚS 9/2017
populárny názov	Pokračovací trestný čin - zásada ne bis in idem
súdca spravodajca	Ľudmila Gajdošíková
druh konania	konanie o súlade právnych predpisov
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	Nález - Nález
dátum rozhodnutia	06.02.2019
dotknuté články ústavy a medzinárodných zmlúv	Protokol č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd čl. 4 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky čl. 50 ods. 5 ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd čl. 40 ods. 5 zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov § 9 ods. 2
analytická právna veta	Pokiaľ ide o uplatnenie zásady ne bis in idem vo vzťahu k čiastkovému útoku pokračovacieho trestného činu, v slovenskom trestnom práve platí, že trestné stíhanie pre čiastkový útok pokračovacieho trestného činu nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak ide o osobu, proti ktorej sa skoršie stíhanie pre ten istý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu (t. j. pre rovnaké faktické konanie) skončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo bolo právoplatne zastavené, podmienčne zastavené a obvinený sa osvedčil alebo sa skončilo schválením zmiernosti a zastavením trestného stíhania, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené. Trestné stíhanie teda možno viesť len vo zvyšnej časti pokračovacieho trestného činu, t. j. trestné stíhanie možno viesť len vo vzťahu k ostatným čiastkovým útokom pokračovacieho trestného činu, vo vzťahu ku ktorým sa skoršie stíhanie

	<p>neskončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo nebolo právoplatne zastavené, nebolo podmienične zastavené a obvinený sa osvedčil alebo sa neskončilo schválením zmiernosti a zastavením trestného stíhania.</p> <p>Zakotvenie zásady ne bis in idem vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu v § 9 ods. 2 Trestného poriadku plne zodpovedá garanciam vyplývajúcim z čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. z čl. 4 ods. 1 protokolu, keďže predstavuje reálnu prekážku tomu, aby bolo možné páchateľa opätovne stíhať pre ten istý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu (t. j. pre rovnaké faktické konanie), pre ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby.</p>
<p>skutkový stav a základné fakty</p>	<p>Krajský súd podal návrh na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy o súlade § 9 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) s čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a s čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa § 9 ods. 2 Trestného poriadku umožňuje v rozpore so zásadou ne bis in idem zakotvenou v čl. 4 ods. 1 protokolu, v čl. 40 ods. 5 listiny a v čl. 50 ods. 5 ústavy a premietnutou do § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku trestne stíhať páchateľa pokračovacieho trestného činu za konanie, ktoré je podľa § 122 ods. 10 Trestného zákona nedielnou súčasťou „činu“ („skutku“), o ktorom bolo už predtým právoplatne rozhodnuté.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa je pokračovací trestný čin v zmysle § 122 ods. 10 Trestného zákona jediným nedielnym činom, jediným skutkom, pričom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku umožňuje trestne stíhať páchateľa pokračovacieho trestného činu za konanie, ktoré je v zmysle Trestného zákona nedielnou súčasťou činu, o ktorom už bolo predtým právoplatne rozhodnuté. Prvé právoplatné rozhodnutie o niektorom z čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu tak podľa navrhovateľa tvorí prekážku res iudicata.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa teda pojem „čin“ v čl. 50 ods. 5 ústavy a v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. pojem „trestný čin“ v čl. 4 ods. 1 protokolu nemožno vykladať tak, že sa ním rozumie aj jednotlivý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu, ale má sa vykladať tak, že sa ním rozumie pokračovací trestný čin ako celok.</p>
<p>z odôvodnenia</p>	<p>Ústavný súd vychádzajúc z znenia rekodifikovaného Trestného zákona účinného od 1. januára 2006 v § 122 ods. 10 uviedol, že pokračovací čin je charakterizovaný tromi znakmi, ktoré musia byť splnené súčasne a ktorými sú: a) viaceré čiastkové útoky napĺňajú znaky toho istého trestného činu; b) objektívna súvislosť - medzi čiastkovými útokmi musí byť časová súvislosť, - jednotlivé čiastkové útoky musia vykazovať súvislosť v spôsobe spáchania, - jednotlivé čiastkové útoky musia vykazovať súvislosť v predmete útoku; c) subjektívna súvislosť všetky čiastkové útoky musia byť vedené jednotiacim – zámerom páchateľa.</p> <p>Navrhovateľ v podanom návrhu nesúhlasí s tým, že zákonodarca v rámci rekodifikácie slovenského trestného práva uprednostnil v procesnoprávnej úprave vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu materiálne chápanie pojmu „skutok“ pred dovtedajším chápaním formálnym. Podľa jeho názoru je pri výklade pojmu „skutok“ v súvislosti s pokračovacím trestným činom potrebné naďalej vychádzať z hmotnoprávneho chápania tohto pojmu, a to nielen vo vzťahu k hmotnoprávnej úprave, ale aj k úprave procesnoprávnej.</p> <p>Po posúdení návrhu navrhovateľa ústavný súd dospel k záveru, že navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku nie je v konflikte s čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny ani s čl. 4 ods. 1 protokolu, keďže navrhovateľom napadnuté ustanovenie zásadu ne bis in idem neprelamuje.</p> <p>Konkrétne dôvody, o ktoré sa opiera názor ústavného súdu, že navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku neprelamuje zásadu ne bis in idem zakotvenú v čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu, je možné zhrnúť takto:</p>

Vychádzajúc z výhrad, ktoré vo vzťahu k napadnutému § 9 ods. 2 Trestného poriadku formuloval navrhovateľ vo svojom návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov, stálo v rámci vlastného ústavného prieskumu pred ústavným súdom v prvom rade zodpovedanie zásadnej otázky, a to, či pod pojmom „čin“ v čl. 50 ods. 5 ústavy a v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. pod pojmom „trestný čin“ v čl. 4 ods. 1 protokolu možno rozumieť aj „len“ jednotlivý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu.

Zásada ne bis in idem zakotvená v čl. 50 ods. 5 ústavy, resp. v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu, ktorá vyjadruje zákaz niekoho stíhať dvakrát za ten istý čin, je neodmysliteľnou a nespochybniteľnou súčasťou spravodlivého trestného procesu. Podstata tejto zásady spočíva v tom, že o jednej veci sa môže vo vzťahu k jednej osobe viesť trestné stíhanie a finálne rozhodnúť len jediný raz, pričom dôsledkom právoplatného finálneho rozhodnutia je vznik prekážky rozhodnutej veci (res iudicata). V rámci slovenskej právnej úpravy trestného konania je táto zásada obsiahnutá v § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku.

Garancia zásady ne bis in idem zakotvená v ústave, listine i protokole má výrazne procesný charakter, čo je prima facie dané použitím pojmu „stíhať“ (resp. pojmu „tried“ v autentickom anglickom znení) vo všetkých formuláciách tejto zásady.

Pokiaľ ide o zakotvenie zásady ne bis in idem v protokole, je v úvode potrebné najprv poukázať na skutočnosť, že oficiálny slovenský preklad čl. 4 ods. 1 protokolu je chybný, čo už v minulosti vo svojej rozhodovacej činnosti konštatoval aj ústavný súd.

Článok 4 ods. 1 protokolu v autentickom anglickom znení uvádza: „No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State.“

Ústavný súd v náleze sp. zn. II. ÚS 878/2014 z 11. júna 2015 v súvislosti s pojmom „offence“ použitým v autentickom anglickom znení čl. 4 ods. 1 protokolu okrem iného uviedol: «Je nutné upozorniť, že uvedený oficiálny preklad čl. 4 ods. 1 protokolu č. 7 (pozri Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd vyhlásený v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb. v slovenskom jazyku) nie je presný, resp. je chybný. Ak sa porovná tento preklad s originálnym znením v anglickom jazyku a francúzskom jazyku, je nutné dospieť k záveru, že slovenský preklad používa nepresný pojem „trestný čin“.

Podstatná je skutočnosť, že slovo „delikt“ (v anglickom znení „offence“ a vo francúzskom „infraction“) zamieňa slovenský preklad za slovné spojenie „trestný čin“ (v anglickom jazyku „criminal offence“ a vo francúzskom jazyku „infraction criminelle“). Za smerodajnú a určujúcu je však podľa názoru ústavného súdu potrebné považovať pôvodnú (originálnu) verziu v anglickom a francúzskom znení a na to nadväzujúcu skutočnosť, že anglickému termínu „offence“ a francúzskemu termínu „infraction“ v slovenčine zodpovedajú termíny „trestný čin“, „priestupok“, ale aj „disciplinárny delikt“ alebo „iný správny delikt“.)»

V citovanom rozhodnutí teda ústavný súd poukázal na skutočnosť, že anglický pojem „offence“ nemožno prekladať do slovenčiny pojmom „trestný čin“, keďže tento pojem je podstatne širší a zahŕňa v sebe nielen trestný čin, ale aj priestupok, disciplinárny delikt alebo iný správny delikt. Z uvedeného vyplýva, že autentické anglické znenie protokolu používajúce pojem „offence“ týmto pojmom vo všeobecnosti označuje konanie postihnutelné normami (trestného, resp. správneho) práva, čo je nepochybne širšie vymedzenie, než vymedzenie spojené s pojmom „crime“ (trestný čin), ktorý v autentickom anglickom znení použitý nebol.

Možno tak sumarizovať, že namiesto pojmu „trestný čin“, ktorý nesprávne používa oficiálny slovenský preklad čl. 4 ods. 1 protokolu, je pri jeho správnom preklade vhodnejšie použitie pojmu „skutok“, resp. pojmu „čin“, ktorý použil aj ústavodarca pri formulovaní zásady ne bis in idem v čl. 50 ods. 5 ústavy, resp. čl. 40 ods. 5 listiny, a teda správny slovenský preklad čl. 4 ods. 1 protokolu znie: „Nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní podliehajúcim právomoci toho istého štátu za čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený právoplatným rozsudkom v súlade so zákonom a trestným poriadkom tohto štátu.“ Pojem „offence“ použitý v autentickom anglickom znení čl. 4 ods. 1 protokolu je teda významovo jednotný s pojmom „čin“ použitým v čl. 50 ods. 5 ústavy, resp. čl. 40 ods. 5 listiny.

Pokiaľ ide o ústavné zakotvenie zásady ne bis in idem v slovenskom právnom poriadku, možno konštatovať, že formuláciami uvedenými v čl. 40 ods. 5 listiny a následne v čl. 50 ods. 5 ústavy, ktoré sú obdobné ako znenie protokolu, ústavodarca vyjadril zhodu právneho režimu zásady ne bis in idem podľa ústavy, resp. listiny s právnym režimom zásady ne bis in idem podľa protokolu. Z uvedených dôvodov preto v obsahu týchto zásad nemožno vidieť zásadnú odlišnosť, a preto aj závery ESLP vo vzťahu k aplikácii zásady ne bis in idem podľa protokolu možno bez ďalšieho v plnej miere aplikovať aj vo vzťahu k aplikácii zásady ne bis in idem podľa ústavy, resp. listiny.

Zmyslom a účelom zásady ne bis in idem je zabrániť opakovanému stíhaniu páchatel'a za rovnaké faktické konanie. Pri posudzovaní totožnosti činu/skutku (idem) je preto právna kvalifikácia činu bezpredmetná, rozhodujúcu úlohu má faktická stránka činu (osoba páchatel'a, miesto a čas spáchania atď.). Inak povedané, keďže ESLP pred formálnym prístupom k posudzovaniu totožnosti činu/skutku uprednostnil chápanie materiálne, nie je právna kvalifikácia činu pre posúdenie totožnosti činov smerodajná.

Aplikujúc závery ESLP vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu možno konštatovať, že pri posudzovaní totožnosti činu/skutku (idem) nie je smerodajná skutočnosť, že v zmysle § 122 ods. 10 Trestného zákona sa jednotlivé čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu formálne právne kvalifikujú ako jeden pokračovací trestný čin. Ide totiž „len“ o jednotu právnu, ktorej chýba reálny materiálny základ, keďže jednotlivé čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu sú od seba navzájom oddeliteľné v čase i priestore, pričom každý jeden z nich samostatne naplňa skutkovú podstatu trestného činu, a teda z materiálneho hľadiska nejde o rovnaké faktické konania, ktoré by sa zo skutkového hľadiska zhodovali. Z materiálneho hľadiska (ktoré je v rámci zásady ne bis in idem podstatné pri posudzovaní totožnosti činu/skutku) nemajú jednotlivé čiastkové útoky pokračovacieho trestného činu totožnú (idem) povahu.

Z uvedeného zároveň vyplýva, že pokiaľ slovenské trestné právo od svojej rekodifikácie z roku 2005 zaviedlo vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu dichotómiu v chápaní pojmu „skutok“, kde v hmotnoprávnom zmysle sa pokračovací trestný čin naďalej považuje formálne za jeden skutok, kým v procesnoprávnom zmysle sa materiálne na každý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu hľadá ako na samostatný skutok, tak platí, že na účely zásady ne bis in idem je pri posudzovaní totožnosti činu/skutku potrebné vychádzať z materiálneho chápania pojmu „skutok“ v procesnoprávnom zmysle, keďže práve pre toto procesnoprávne chápanie pojmu „skutok“ je podstatnou faktická stránka činu, nie jeho právna kvalifikácia.

Inak povedané, keďže zmyslom a účelom zásady ne bis in idem, tak ako je zakotvená v čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu, je zabrániť opakovanému stíhaniu trestne zodpovednej osoby za rovnaké faktické konanie, pričom zároveň platí, že táto zásada má procesný charakter, možno bez akýchkoľvek pochybností konštatovať, že v prípade, ak pri výklade tejto zásady vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu prichádza do úvahy procesnoprávne a zároveň i hmotnoprávne chápanie pojmu „skutok“, je

pri výklade tejto zásady vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu potrebné uprednostniť „bližšie“ chápanie, t. j. je potrebné vychádzať z materiálneho chápania pojmu „skutok“ v procesnoprávnom zmysle. A teda v prípade pokračovacieho trestného činu je skutkom potrebné rozumieť čiastkový útok pokračovacieho trestného činu.

Podľa názoru ústavného súdu sa teda možno plne stotožniť s právnym názorom Ústavného súdu Českej republiky vyjadreným v uznesení sp. zn. Pl. ÚS 6/03 z 9. júla 2003.

Vychádzajúc z uvedeného ústavný súd konštatuje, že pod pojmom „čin“ v čl. 50 ods. 5 ústavy a v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu možno rozumieť aj jednotlivý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu, pričom takémuto chápaniu plne zodpovedá trestno-procesná právna úprava v Slovenskej republike, konkrétne § 10 ods. 16 Trestného poriadku, v zmysle ktorého sa skutkom rozumie aj čiastkový útok pokračovacieho trestného činu.

Po tom, ako ústavný súd dospel k záveru, že pod pojmom „čin“ v čl. 50 ods. 5 ústavy a v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu možno rozumieť aj jednotlivý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu, stálo následne v rámci vlastného ústavného prieskumu pred ústavným súdom zodpovedanie druhej zásadnej otázky, a to, či navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku zodpovedá garanciam vyplývajúcim z čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. z čl. 4 ods. 1 protokolu. Pred ústavným súdom stálo zodpovedanie otázky, či navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku nie je v konflikte so zmyslom a účelom zásady ne bis in idem, aby páchatel nebol opakovane stíhaný, resp. potrestaný za ten istý čin, t. j. za rovnaké faktické konanie.

V tejto súvislosti ústavný súd konštatuje, že v rámci Trestného poriadku sa zásada ne bis in idem vyplývajúca z čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. z čl. 4 ods. 1 protokolu výslovne premieta do znenia § 9 ods. 1 písm. e) Trestného poriadku, ktoré ustanovuje, že „trestné stíhanie nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak ide o osobu, proti ktorej sa skoršie stíhanie pre ten istý skutok skončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo bolo právoplatne zastavené, podmienčne zastavené a obvinený sa osvedčil alebo sa skončilo schválením zmiernosti a zastavením trestného stíhania, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené“.

V súvislosti s pojmom „skutok“ použitým v citovanom ustanovení Trestný poriadok vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu v záujme predvídateľnosti, zrozumiteľnosti a jasnosti zároveň v rámci výkladového § 10 ods. 16 výslovne ustanovuje, že „skutkom sa rozumie aj čiastkový útok pokračovacieho trestného činu, ak nie je výslovne ustanovené inak“, pričom, ako už bolo uvedené, toto procesnoprávne vymedzenie jednotlivého čiastkového útoku pokračovacieho trestného činu ako samostatného skutku plne zodpovedá pojmu „čin“ v čl. 50 ods. 5 ústavy a v čl. 40 ods. 5 listiny, resp. v čl. 4 ods. 1 protokolu.

Na § 10 ods. 16 Trestného poriadku priamo nadväzuje navrhovateľom napadnuté ustanovenie § 9 ods. 2 Trestného poriadku, ktoré ustanovuje, že v prípade, „ak sa týka dôvod uvedený v odseku 1 len niektorého z čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu, nebráni to, aby sa vo zvyšnej časti takého činu viedlo trestné stíhanie“.

Vychádzajúc zo znenia § 9 ods. 1 písm. e), § 9 ods. 2 a § 10 ods. 6 Trestného poriadku možno konštatovať, že pokiaľ ide o uplatnenie zásady ne bis in idem vo vzťahu k čiastkovému útoku pokračovacieho trestného činu, v slovenskom trestnom práve platí, že trestné stíhanie pre čiastkový útok pokračovacieho trestného činu nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak ide o osobu, proti ktorej sa skoršie stíhanie pre ten istý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu (t. j. pre rovnaké faktické konanie) skončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo bolo právoplatne zastavené, podmienčne zastavené a obvinený sa osvedčil alebo sa skončilo schválením zmiernosti a zastavením trestného stíhania, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené.

	<p>Trestné stíhanie teda možno viesť len vo zvyšnej časti pokračovacieho trestného činu, t. j. trestné stíhanie možno viesť len vo vzťahu k ostatným čiastkovým útokom pokračovacieho trestného činu, vo vzťahu ku ktorým sa skoršie stíhanie neskončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo nebolo právoplatne zastavené, nebolo podmienične zastavené a obvinený sa osvedčil alebo sa neskončilo schválením zmiernosti a zastavením trestného stíhania. Vychádzajúc z uvedeného možno podľa názoru ústavného súdu bez akýchkoľvek pochybností konštatovať, že zakotvenie zásady ne bis in idem vo vzťahu k pokračovaciemu trestnému činu v § 9 ods. 2 Trestného poriadku plne zodpovedá garanciam vyplývajúcim z čl. 50 ods. 5 ústavy, čl. 40 ods. 5 listiny, resp. z čl. 4 ods. 1 protokolu, keďže predstavuje reálnu prekážku tomu, aby bolo možné páchateľa opätovne stíhať pre ten istý čiastkový útok pokračovacieho trestného činu (t. j. pre rovnaké faktické konanie), pre ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby.</p> <p>Inak povedané, keďže navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku nie je v konflikte so zmyslom a účelom zásady ne bis in idem, aby páchateľ nebol opakovane stíhaný, resp. potrestaný za ten istý čin, t. j. za rovnaké faktické konanie, možno uzavrieť, že navrhovateľom napadnutý § 9 ods. 2 Trestného poriadku nie je v nesúlade s čl. 40 ods. 5 ústavy, resp. s čl. 50 ods. 5 listiny ani s čl. 4 ods. 1 protokolu.</p> <p>Ústavný súd preto návrhu krajského súdu nálehom nevyhovел.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESLP a iných súdov</p>	<p>ESLP: 30. až 37. bod rozsudku Veľkej komory ESLP vo veci Rohlena proti Českej republike z 27. 1. 2015 rozsudok Veľkej komory ESLP vo veci Zolotukhin proti Rusku z 10. februára 2009</p> <p>nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 878/2014 z 11. júna 2015</p>
<p>súvisiace právne predpisy</p>	
<p>klúčové slová</p>	<p>práva a slobody – právo na súdnu a inú právnu ochranu-zásada ne bis in idem trest-ukladanie trestov súlad-súlad právnych predpisov trestné stíhanie trest-rozhodnutie o treste trestný čin trestné konanie-zásady trestného konania</p>

Spracovalo Analytické oddelenie Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky

Upozornenie :

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.